

Мр Божидар Форца, потпуковник

На основу опште теорије организације, теорије сукоба, теорије ратне вештине и стечених искустава, аутор је формулисао теоријску основу моделовања противтерористичке операције. Дефинисана процедура, процеси, организација и њено функционисање општег су карактера, али због јасноће и прецизности могу знатно да помогну извршиоцу да приликом успостављања организације и израде конкретних планова за припрему и извођење противтерористичке операције примени понуђену теоријску основу (модел).

Пошто је теоријски фонд ратне вештине који се односи на противтерористичка дејства скроман, и само се фрагментарно односи на модел противтерористичке операције, чланак је веома значајан за теорију и праксу југословенске ратне вештине. Посредно, модел противтерористичке операције може да послужи као основа за изградњу јединственог и конзистентног појмовног система, који би се на одговарајући начин имплементирао у едукативни процес и утицао на стратешка решења у домену практичних делатности и активности различитих државних институција. На тај начин би се створиле претпоставке за ваљану операционализацију послова и прецизирање надлежности свих снага које учествују у противтерористичким дејствима.

Увод

Аналитичари савремених међународних односа, тј. процеса у међународној заједници након престанка биполаризма, као једну од опасности по мир, у локалном а и регионалном смислу, наводе све облике испољавања тероризма. Та констатација, првенствено, односи се на тзв. државни тероризам, односно на ситуацију када нека држава (коалиција) подржава терористичке снаге у другој држави у остваривању њихових циљева, или када преко њих остварује своје интересе и циљеве. Такав облик тероризма посебно је изражен на Космету.

Моделовање (пројектовање) процеса (дејства) и структуре, као метод, одавно се примењује, како у „цивилној“, тако и у војној средини. Стога постоји довољан фонд теоријски разрађених приступа моделовању (пројектовању) које аналитичари могу да примене сходно сопственим потребама и циљевима. У том смислу, централни проблем у овом раду јесте могућност моделовања противтерористичке операције. Наиме, поставља се питање да ли у складу са нашом важећом војном теоријом, у којој се операција третира као највиши облик борбених

дејстава, може (аналогно) да се моделује противтерористичка операција (у даљем тексту: ПТО).

У раду је, на основу познатих ставова научне организације рада и уз уважавање војне теорије која се односи на операцију као облик борбених дејстава, учињен покушај да се моделује противтерористичка операција. То је, првенствено, учињено за облик тероризма који су применили албански сепаратисти на Космету.¹

Избор и теоријски опис модела

Богдан Шешић, у свом делу *Основи методологије друштвених наука*, тврди да у савременој методологији нема општеприхваћеног појма „модела“. У вези с тим, Шешић апострофира неколико познатих теоретичара и даје прихватљиву дефиницију, која гласи: „... модел је сваки, теоријски, тј. појмовни или ставни, или практични реални, предмету истраживања аналогни систем помоћу кога се истражује изван основни предмет или систем“.² Из дефиниције могу се генерализовати основни ставови о моделу: 1) модел није једнак реалном систему (оригиналу), већ описује његове основне карактеристике; 2) реални систем се описује по аналогији, при чему се тежи да модел што „верније“ представи реалан систем; 3) сваки модел, у односу на оригинал, представља његово огрубљавање и упрошћавање; 4) сваки је модел апстракција, без обзира на конкретну ситуацију, и 5) ма како био одабран (дефинисан), модел је мање-више само приближно адекватан стварности.

Б. К. Батороев за моделовање каже: „Моделовање је својеобразна истраживачка процедура током које се изграђује неки стварни или идеални знаковни систем (модел) способан, прво, да замени предмет који се истражује, друго, који му на одређени начин одговара, треће, који даје одређену информацију о њему и, најзад, то је систем на коме је, захваљујући наведеним својствима, могуће извршити експериментално истраживање и прорачуне или логичку анализу, да би се на овај начин добивени подаци, проширили на проучавану појаву, да би се о њој стекло поуздано знање“.³ Дакле, суштина моделовања је израда модела. Богдан Шешић за циљ моделовања каже: „Основни циљ моделовања јесте: што тачније и што дубље сазнање било којих предмета, ствари – процеса, односно њихове структуре или понашања“.⁴ У нашем случају, када је реч о моделовању ПТО, пројектују се структура (организација) и функционисање (дејства).

¹ Рад је писан пре почетка агресије НАТО-а на СРЈ, па су елементи терористичких дејстава Шиптара на Космету кориштени само као илустрација појединих делова текста.

² Богдан Шешић, *Основи методологије друштвених наука*, „Научна књига“, Београд, 1974, стр. 115.

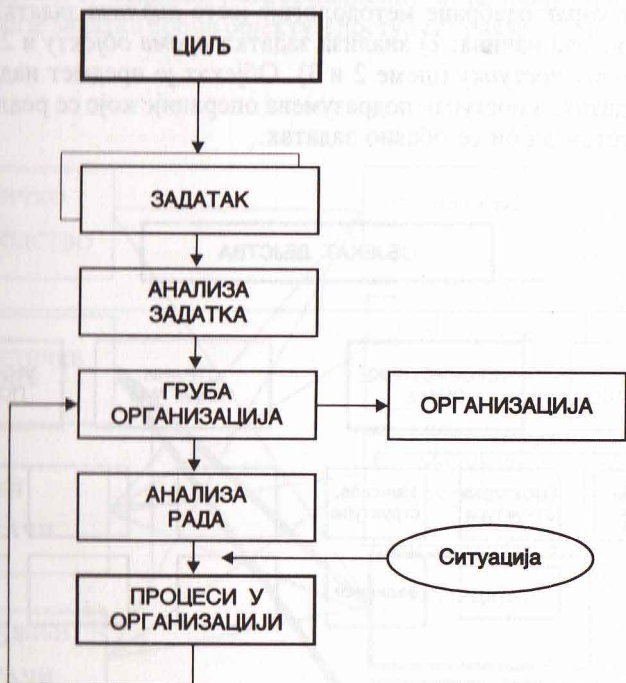
³ Исто.

⁴ Исто, стр. 114.

У складу с потребама истраживања, постоји широк избор разноврсних модела који, као мешовит модел, могу да се користе у моделовању противтерористичке операције. Тај мешовити модел, у суштини, јесте комбинација модела структуре (снаге за ПТО) и модела функција (ангажовање снага у ПТО). Одабрани модел, који се користи у овом раду, приказан је на шеми 1.

Шема 1

Пројектовање (моделовање) организације⁵

Први корак у пројектовању (моделовању) организације јесте дефинисање циља. Циљ се, уопштено, дефинише као вредност коју треба стећи, односно сачувати. Циљ може да дефинише претпостављени хијерархијски ниво или онај ко пројектује организацију. Уобичајено је да се општи циљ дели на посебне циљеве, који се као задаци додељују појединим елементима система. С обзиром на предмет рада, циљ снага у противтерористичкој операцији може да се дефинише као „нормализација стања у региону захваћеном терористичким дејствима“.

Други корак јесте дефинисање задатака. Задатак се дефинише као резултат(и) који треба постићи у остварењу дефинисаног циља. Задатак има димензије које се изражавају као простор, време, снаге итд. Однос циља и задатка је однос општег и посебног (појединачног), јер: 1) циљ

⁵ Шема је преузета од Милоша Антона („Организација за руководиоце“, ауторизовано предавање на ЕТФ-у, 1985).

се операционализује и као задатак додељује појединим елементима система, и 2) сума обављених задатака јесте мера достизања дефинисаног циља. Задатак се посебно дефинише за сваки организацијски елемент који се пројектује. Отуда задатак војних и полицијских снага у ПТО може да се дефинише као: „открити, похапсити и разоружати и извести пред суд или уништити терористичке снаге у одређеном региону“.

Трећи корак одабране методологије јесте анализа задатка, која се реализује на два начина: 1) анализа задатка према објекту и 2) анализа задатка према поступку (шеме 2 и 3). Објекат је предмет над којим се обавља задатак, а поступак подразумева операције које се реализују над тим предметом да би се обавио задатак.

Шема 2

Начелна шема анализе задатка према објекту

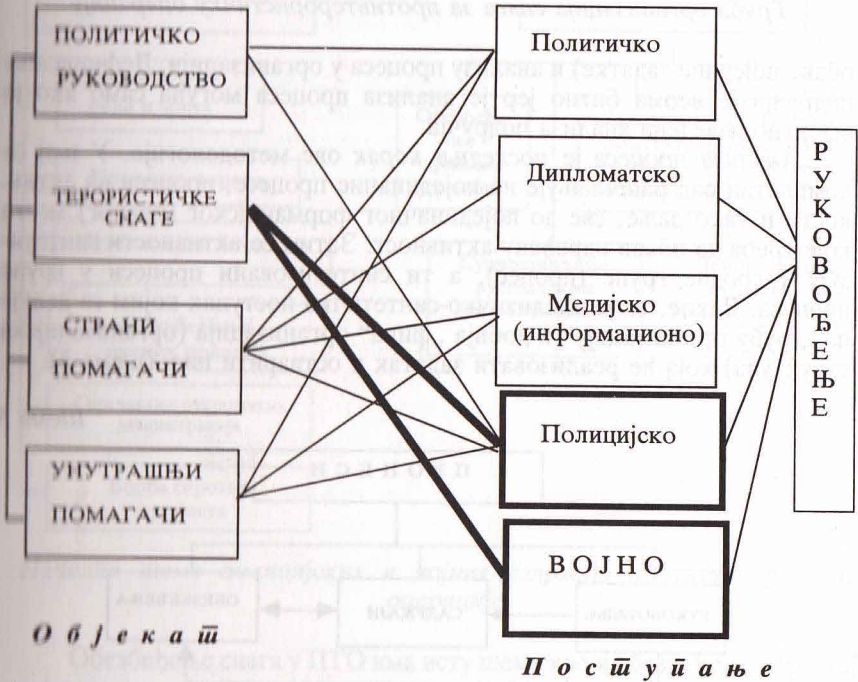
На шеми 2 видљиво је да се објекат дејства може декомпоновати на неколико ентитета. У нашем случају, најзначајнији елемент објекта дејства јесу терористичке снаге. Ако се, на пример, анализирају терористичке снаге на Космету, оне су структуриране у: 1) Главни штаб; 2) снаге просторне и 3) снаге маневарске структуре. Главни штаб је повезан са свим политичким партијама албанске националне мањине, страним обавештајним службама, центрима за обуку, албанском мафијом и појединим амбасадама страних земаља у Београду. За Главни штаб непосредно су везани батаљони, као елементи маневарске структуре. Просторна структура јесу месне страже, односно мештани села с претежно шиптарским становништвом. Док је дејство маневарских

структура стално, просторне структуре се служе перфидијама, тј. при јачим дејствима снага безбедности маскирају се као нетерористичке снаге, односно као грађани без учешћа у терористичким дејствима.

Без детаљнијег разлагања и анализе осталих снага (које подржавају, односно помажу терористе), а у смислу анализе задатка према поступку, може се говорити о следећим поступцима над објектом: а) политички; б) дипломатски; с) медијски (информациони); д) полицијски и е) војни. Однос анализе задатка према објекту и поступку приказан је на шеми 3.

Шема 3

Анализа задатка према поступку

Четврти корак примењене методологије јесте дефинисање „грубе организације“ која треба да обави задатке и оствари циљ. Термин „груба организација“ користи се стога што се у тој фази моделовања није обавила детаљна анализа рада која обухвата процесе у организацији, тј. само се назначавају организацијски елементи који се укључују у ПТО (шема 4).

Пети корак методологије – анализа рада, обухвата дефинисање подручја у којима се обавља задатак (елементи структуре који треба да

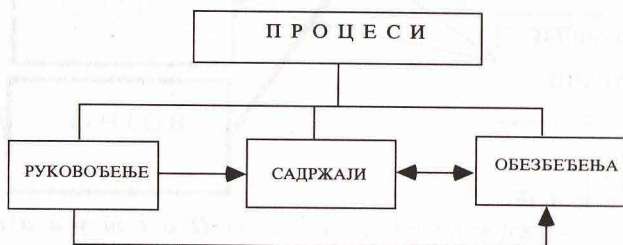

Груба организација снага за противтерористичку операцију

обаве поједине задатке) и анализу процеса у организацији. Дефинисање подручја је веома битно јер је анализа процеса могућа само ако је ефектно изведена анализа подручја.

Анализа процеса је последњи корак ове методологије. У њој се комплетан рад рашчлањује на појединачне процесе, процеси на активности и тако даље, све до појединачног формацијског (радног) места које треба да обави одређену активност. Затим се активности синтетизују у сродне групе (процес), а ти синтетизовани процеси у групе процеса. Дакле, то је аналитичко-синтетички поступак којим се делује на „грубу организацију“ и добија „фина“ организација (организацијска структура) која ће реализовати задатак и остварити циљ (шема 5).

Шема 5

Групе процеса у противтерористичкој операцији

Руковођење свим снагама које се ангажују у ПТО треба да буде јединствено, односно обједињено на једном месту (врх организацијске пирамиде). То јединство (заједничко) руководеће тело треба да чине представници свих организацијских елемената (подручја) који се ангажују у противтерористичкој операцији. Структура руководећих органа (командовања) по вертикали одговара ангажованим организацијским елементима, односно принципима организовања и фуанкционисања тих елемената (полиција, војска, итд.).

Садржаји ПТО чине скуп активности организацијских елемената који су међусобно различити а у целини дају укупност противтерори-

етичких дејстава. Ти садржаји се посебно дефинишу за сваког учесника у противтерористичкој операцији. Према ангажовању полицијских и војних снага, садржаји ПТО приказани су на шеми 6.

Шема 6

Начелна шема полицијских и војних садржаја противтерористичке операције

Обезбеђење снага у ПТО има исту шему као и обезбеђење борбених дејстава, само је начин реализације специфичан за тај облик ангажовања јединица ВЈ и полиције, па шема обезбеђења има мирнодопско-ратну комбинацију. У структури обезбеђења посебан значај имају: обавештајно; контраобавештајно, безбедносно; позадинско обезбеђење и осигурање (маршевско, предстражно и борбено).

Веома значајан међукорак примењене методологије (шема 1) јесте тзв. *ситуација*. Он се односи на оне релевантне услове (чиниоце) који као критеријуми (ограничења) испољавају своје дејство на поступак пројектовања организације, односно за моделовање. Ти критеријуми могу да буду различитог карактера, на пример, потписани споразуми, просторни услови, јачина снага и начин дејства терориста, сопствене снаге (јачина, степен обучености, опремљености и организованости), и

слично. Дакле, онај ко моделује систем (организацију) треба да уважава постојећи скуп критеријума и ограничења, тј. *ситуацију* на коју се моделовање односи. Што је детаљнији и боље описан скуп услова који карактеришу ситуацију, то је модел приближнији реалном систему, а тиме и ефектнији, сврсисходнији и спроводљивији.

Конкретизација модела

Ради веће ефикасности ангажовања снага у ПТО неопходно је редефинисање и формулисање начела: 1) обезбеђење међународне подршке; 2) јединствен модел реализовања државних функција; 3) формирање и рад заједничког тела за руковођење; 4) континуиран и ефикасан обавештајни рад; 5) интензивна психолошко-пропагандна дејства (ППД); 6) изразита надмоћност у снагама за ПТО („максимум силе – минимум насиља“), и 7) континуитет у неутралисању тероризма. Терористичким снагама не могу појединачно ефикасно да се супротставе јединице полиције или Војске. Њихова дејства треба да буду обједињена у оквиру јединственог модела на свим нивоима командовања, додељивањем задатака који су прилагођени намени и организацији јединица. Дејством снага за ПТО неопходно је елиминисати сваку политичку легитимност терористичких снага. Због тога ПТО треба да буде континуирана и без класичних обележја почетка, трајања, етапа, и слично.

У припреми и извођењу ПТО неопходно је да се створе услови за: 1) детаљно планирање; 2) децентрализовање акција специјалних снага на различитом простору; 3) могућност концентрације снага и централизованог командовања; 4) ефикасну ватрену подршку са земље и из ваздушнoг простора (борбени хеликоптери); 5) развијен и континуиран обавештајни рад; 6) интензивна ППД; 7) координацију операције и акција са руководећим телима других државних органа; 8) обимне оперативне и информационе мере безбедности, и 9) краткотрајно извођење акција у оквиру операције, по могућности изван насељених места и уз минимална (неопходна) разарања цивилних објеката. Због тога је потребна широка, свеобухватна, програмирана и јасна активност свих државних органа и институција.

1) *Политика и дипломатија*: наставак преговора; обезбеђење подршке утицајних страних чинилаца и пријатељских земаља; стални контакти са релевантним субјектима међународне заједнице, а посебно великим силама, зарад њиховог убеђења о непотребности довођења страних трупа и подршке снагама и напорима СРЈ; стални напори на придобијању што већег дела албанске националне мањине; подршка нашим лобијима у иностранству; подршка и обезбеђење потребних услова за дејство полицијско-војних снага у противтерористичкој операцији, и друго.

2) *Економија*: а) ревитализација привредних капацитета и отварање нових, и б) економска помоћ за изградњу порушених објеката.

3) *Локална власт*: а) обезбеђење функционисања државе на простору захваћеном ПТО, и б) обезбеђење нормализације друштвених, јавних, комуналних и других делатности.

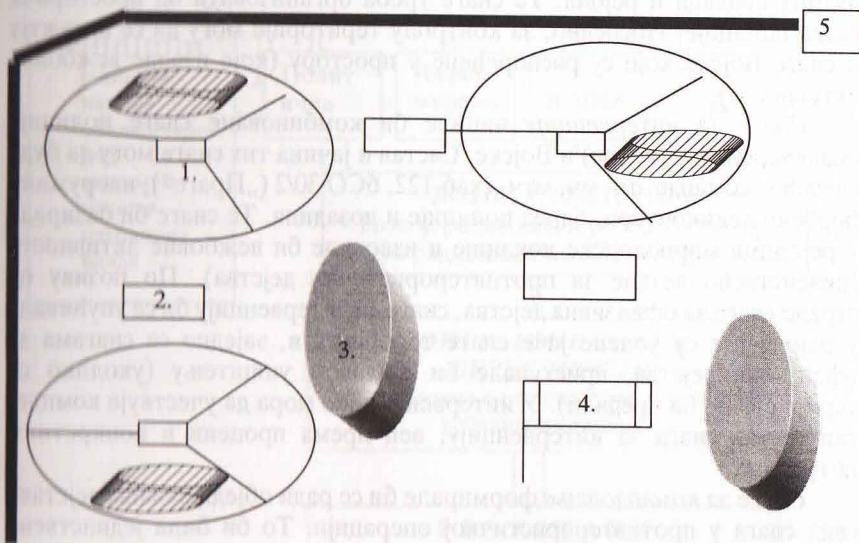
4) *Медији*: јединствено и објективно информисање и продор у значајније светске системе информисања.

5) *Становништво*: самоорганизовање и заштита.

Свакако, наше тежиште је на полицијско-војним снагама. У истом циљу, а са посебним задацима, принципи функционисања тих снага јесу: *организација* – модуларног типа; *садржаји дејстава* – полицијски и војни; *обезбеђење* – потпуно у фази организовања с унапред дефинисаним ослонцима у фази реализације; *функционисање* – јединствено, с израженом координацијом елемената оперативног распореда, и *командовање* – јединствено, с наглашеном децентрализацијом по елементима распореда.

Концепција: снаге Војске „херметички“ затварају државну границу у појасу ширине пет километара; комбиноване снаге полиције и специјалне јединице Војске претражују терен по принципу пронаћи – уништи (јави); део јединица Војске (борбене групе) изводи вежбовне активности (покретна логоровања) у близини рејона потраге; снаге полиције (просторне и маневарске) контролишу комуникације са сталним пунктовима, а у готовости су за блокирање рејона, постављање заседа и претрес терена; брзопокретне јединице Војске (снаге за интервенцију) базирају у одређеним рејонима у сталној готовости за акцију (по позиву); командовање снагама обједињава заједничка команда, која командује преко команди сектора. Општа основа концепције ПТО приказана је на шеми 7.

Шема 7

Структура снага за ПТО

Објашњење састава снага за ПТО:

- 1) *сектор* – у саставу има команду, снаге за офанзивна дејства и јединицу ВЈ у простору;
- 2) *пунктови и снаге полиције* за контролу територије;
- 3) *снаге Војске и полиције за интервенцију*;
- 4) *заједничка команда снага ангажованих у ПТО*;
- 5) *снаге за обезбеђење државне границе*.

Снаге за ПТО биле би груписане у следеће елементе распореда: а) снаге за обезбеђење државне границе, б) снаге за офанзивна дејства, с) снаге за контролу територије, д) снаге за интервенције, и е) снаге за командовање.

Снаге за обезбеђење државне границе чиниле би снаге које су иначе ангажоване на том задатку. Начин обезбеђења који се сада примењује је адекватан.

Снаге за офанзивна дејства треба организовати од специјалних снага полиције и Војске. Те снаге би биле ангажоване у секторима, и то на сваки сектор по три (две) линије, а у свакој линији по три групе снага, које би, у смеру казаљке на сату, претраживале терен по принципу „пронађи – уништи – јави“. Од броја сектора зависила би и јачина наведених снага. Најмање у једној групи треба да буде 15–20 људи, што значи да на једној линији треба да буде 45–60 „специјалаца“, односно у једном сектору 135–180 људи.

Снаге за контролу територије биле би искључиво састављене од снага полиције и организоване у пунктове, покретне патроле и заседе. Број тих снага требало би да одговара процени угрожености појединих путних праваца и рејона. Те снаге треба организовати од просторних снага полиције. Посредно, за контролу територије могу да се ангажују и снаге Војске које су распоређене у простору (које изводе вежбовне активности).

Снаге за интервенцију чиниле би комбиноване снаге полиције (маневарска структура) и Војске. Састав и јачина тих снага могу да буду следећи: команда, тч, мч, мтч, схаб-122, бСО 30/2 („Праге“), наоружани борбени хеликоптери, одред полиције и позадина. Те снаге би базирале у рејонима мирнодопске локације и изводиле би вежбовне активности (првенствено везане за противтерористичка дејства). По позиву од стране снага за офанзивна дејства, снаге за интервенцију би се упућивале у рејоне где су уочене јаче снаге терориста и, заједно са снагама за офанзивна дејства, приступале би њиховом уништењу (уколико се терористи не би предали). У интервенцији не мора да учествује комплетан састав снага за интервенцију, већ према процени и конкретним потребама.

Снаге за командовање формирале би се ради обједињавања дејстава свих снага у противтерористичкој операцији. То би била јединствена (заједничка) команда, као планско-координирајуће тело, а конкретно командовање у ПТО реализовале би команде елемената распореда. На непосредној вези јединствена команда би имала: команде снага за

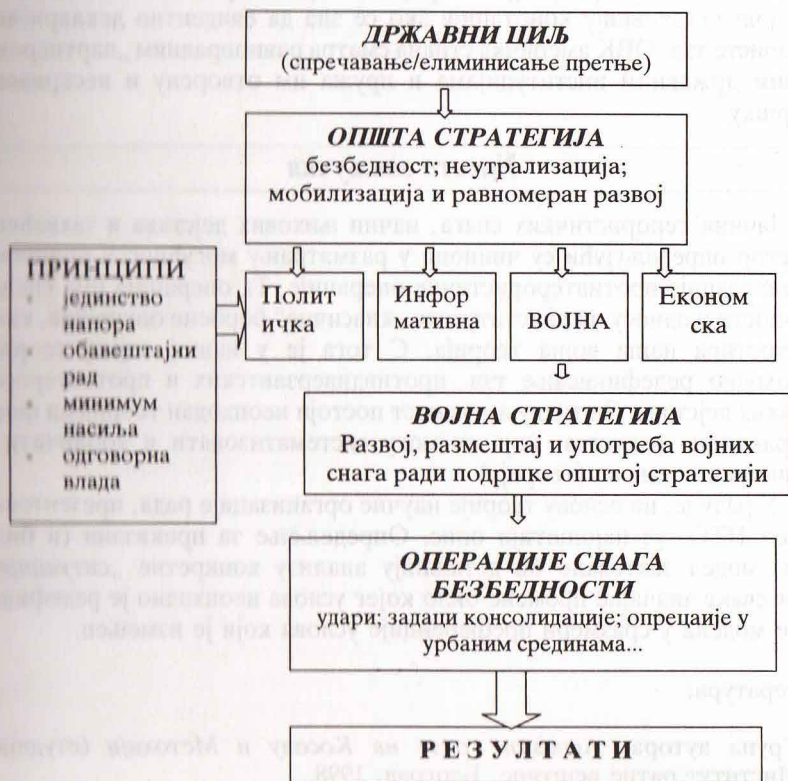
обезбеђење државне границе, команде сектора, команду снага за контролу територије и команде снага за интервенције. Команда сектора би командовала снагама за офанзивна дејства и јединицама Војске у простору. Непосредно командовање јединицама полиције и Војске реализовали би њихови команданти и командири.

Приказ модела противпобуњеничких дејстава у САД

За поређење описаног модела са страним решењима може да послужи доктринарни концепт који примењују оружане снаге Сједињених Држава. Оне су изабране због тога да би се приказала стратегија и доктрина дејстава светског моћника у било којој земљи света коју одаберу („непослушне земље“), као и због тога што нама онемогућавају да се обрачунамо са тероризмом у својој земљи.

Такозвани концепт *IDAD* (из стратегије – доктрине ниског интензитета – *LIC*), у којем су интегрисани војни и цивилни програми, приказан је на шеми 8.

Шема 8

Концепт *IDAD* као део стратегије сукоба ниског интензитета САД

Дакле, у наведеној стратегији сукоба ниског интензитета (*Low Intensity Conflict*) посебан део односи се на противпобуњеничка дејства. Прво се дефинише државни циљ (спречавање/елиминисање претње), а затим се одређују принципи опште стратегије (безбедност, мобилизација, неутрализација и равномеран развој). Општу стратегију чине политичка, информативна, војна и економска стратегија. Војна стратегија обухвата дејства оружаних снага и има за циљ да војним снагама (снаге безбедности) омогући достизање циља опште стратегије. Операције снага безбедности (војне снаге) обухватају ударе, операције у урбаним срединама, задатке консолидације итд. Оне се пројектују до нивоа који се сматра довољним за сигуран успех операције. Принципи на којима се заснивају све појединачне стратегије, па и војна, јесу: јединство напора свих који се ангажују у тим дејствима; масован и свеобухватан обавештајни рад (што више података о противнику); максимум силе – минимум насиља (силу коју примењују сматрају легитимном), и одговорна влада (иза дејстава свих снага стоји америчка администрација). Из наведеног скраћеног приказа јасно се уочава гротескност активности, пре свега САД, на спречавању легалних и легатимних органа СР Југославије да се обрачунају са тероризмом у нашој земљи. Та чињеница има још негативнију конотацију ако се зна да евидентно декларисане терористе тзв. ОВК америчка страна сматра равноправним „партнером“ нашим државним институцијама и пружа им отворену и нескривену подршку.

Уместо закључка

Јачина терористичких снага, начин њихових дејстава и захваћени простор опредељујући су чиниоци у разматрању могућности припреме и реализације противтерористичке операције. Та операција има специфичности у односу на конституенсе „класичне“ борбене операције, како их третира наша војна теорија. С тога је у нашој војној теорији неопходно редефинисање тзв. противдиверзантских и противтерористичких дејстава. За такву активност постоји неопходан теоријски фонд и практична искуства, која се могу систематизовати и уобличити у јединствене ставове (теорију).

У раду је, на основу теорије научне организације рада, презентован модел ПТО, уз најопштији опис. Опредељење за приказани (и било који) модел захтевало би детаљнију анализу конкретне „ситуације“. Због сваке значајне промене било којег услова неопходно је редефинисање модела у сразмери преференције услова који је измењен.

Литература:

1. Група аутора, *Аспекти кризе на Косову и Метохији* (студија), Институт ратне вештине, Београд, 1998.
2. Радосав Гађиновић, *Тероризам и пропаганда*, „Младост“, Београд, 1994.

3. Радосав Гаћиновић, *Савремени тероризам*, „Графомарк“, Београд, 1998.
4. Сретен Ковачевић, *Тероризам и Југославија*, „Аркаде принт“, Шимановци, 1992.
5. Љубомир Стајић и Чедомир Гилановић, *Основи безбедности*, „Космос“, Београд, 1994.
6. Милан В. Петковић, *Тероризам*, „Калеком“, Београд, 1998.
7. Група аутора, *Тероризам и сродна кривична дела* (зборник радова са семинара одржаног у Суботици), „Право – теорија и пракса“, Нови Сад, 1998.
8. Сава Ковачевић, „Конституенцијске операције, ЦВШ ВЈ, Београд, 1995.
9. *Побуњеничка и противпобуњеничка дејства* (превод друге главе правила Сукоб ниског интензитета), КоВ САД, Београд, 1998.
10. Стеван Куколеча, *Основи теорије организације*, Београд, 1978.
11. Петар Јовановић, *Управљање пројектима*, ФОН, Београд, 1995.
12. Јанко М. Цвијановић, *Пројектовање организације*, Економски институт, Београд, 1992.
13. *Устав СР Југославије*, 1992.
14. *Закон о одбрани*.
15. *Закон о Војсци Југославије*.